

IJTIMOYIY TARMOQ SAYTLARINING O'QUV MUHITIDA TUTGAN O'RNI

Oybek Sharopov

Samarqand Davlat chet tillari instituti

Komputer lingvistikasi yo`nalishi 2-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7248839>

Annotatsiya: Maqolada hozirgi kunda tobora ommalashayotgan onlayn ta'lim haqida so`z boradi. Shuningdek ijtimoiy tarmoqlar yoki maxsus o`quv platformalari tomonidan taqdim etilayotgan darslarning afzalliklari va nuqsonli tomonlari ham yoritib o`tilgan.

Annotation: The article discusses the growing popularity of online education. The advantages and disadvantages of the lessons offered by social networks or special learning platforms are also highlighted.

Аннотация: В статье рассматривается рост популярности онлайн-образования. Также выделяются преимущества и недостатки уроков, предлагаемых социальными сетями или специальными обучающими платформами.

**Kalit so`zlar:** Masofaviy ta'lim, internet, ijtimoiy tarmoq, dasturlar, o`quv muhiti, onlayn darslar, masofaviy ta'lim quayliklari, masofaviy ta'lim kamchiliklari.

Keywords: Distance education, internet, social network, programs, learning environment, online lessons, advantages of distance learning, disadvantages of distance learning

Ключевые слова: Дистанционное образование, интернет, социальная сеть, программы, среда обучения, онлайн-уроки, преимущества дистанционного обучения, недостатки дистанционного обучения.

Hozirgi kunda internet ma'lumotni to'siqsiz uzatish va almashish platformasiga aylandi, turli shahar va mamlakatlardan kelgan odamlarning bilim va muloqot almashinuvi vositasi hisoblanadi.

Umuman olganda, ijtimoiy tarmoq - bu odamlar jamoasi umumiy manfaatlar, umumiy sabab yoki boshqa sabablar bilan bog'liq o'zaro aloqadir.

Internetda ijtimoiy tarmoq - bu dasturiy ta'minot xizmati, bir guruh yoki guruhlardagi odamlarning o'zaro ta'siridir. Internet uchun bu bilan bog'liq xizmatlarni taqdim etish vositasi bo'lgan virtual tarmoq uning foydalanuvchilari o'rtasida aloqalarni o'rnatish, shuningdek, turli foydalanuvchilar va ularning qiziqishlari bilan bog'liq ma'lumotlar global tarmoq saytlarida o'rnatilgan resurslar hisoblanadi.

Sohada jadal taraqqiyot va doimiy yangilanish axborot texnologiyalari imkoniyatlardan foydalanish imkonini beradi. Hozirgi kunda internet texnologiyalaridan samarali ta'lim vositasi sifatida foydalanish shakllanmoqda. O'quv muhitini to'liq ta'minlash imkonini beruvchi zamonaviy ta'lim texnologiyalari joriy etishga harakat qilinmoqda. Bunday sharoitda ijtimoiy tarmoqlardan pedagogik vosita sifatida foydalanish tobora kuchayib bormoqda.

Bugungi kunda eng mashhur ijtimoiy tarmoqlar Facebook, Twitter, YouTube, Google+, Linkeldn, VKontakte, Odnoklassniki, Moy mir lar hisoblanadi.

Ijtimoiy tarmoqlar bir-biridan umumiy maqsadda farq qiladi, foydalanuvchilar uchun turli imkoniyatlar, turli talablar va interfeysni taqdim etadi. Biroq, ko'plab ijtimoiy tarmoqlarga xos bo'lgan umumiy xususiyatlar ham mavjud va ularni boshqa onlayn aloqa vositalaridan, masalan, bloglardan, forumlar, chat room lar va h.k.lardan farqi jihatlari talaygina.

Ijtimoiy tarmoqlarni ta'lim vositasi sifatida o'rganib chiqib, o'ziga xos xususiyatini aniqlash mumkin, ijtimoiy tarmoqlar orqali bilim va ko'nikmalarni masofaviy interaktiv holatda egallash imkoniyati mavjud.

Bugungi kunda masofaviy ta'limning zamonaviy turli modellari mavjud.

Masofaviy ta'lim- onlayn ta'lim (mustaqil onlayn kurslar; axborot-sub'ekt muhiti); tarmoq ta'limi va keys texnologiyalari, interfaol televideniye (Two-way TV) asosida yoki kompyuter video konferentsiyasi amalga oshirilishi mumkin.

Eng maqbul model sinfning integratsiyasiga asoslangan darslar (ma'ruzalar, seminarlar, amaliy mashg'ulotlar va boshqalar) va masofaviy-interaktiv ta'lim shakllari (vebinarlar, video yozuvlar, videokonferentsiyalar, forumlar, munozaralar, munozaralar, telekonferentsiyalar va boshqalar) hisoblanadi.

Keyingi yillarda jahon pedagogik hamjamiyatida ijtimoiy tarmoqlarning ta'limdagi qo'llanilishi qizg'in muhokama qilinmoqda. Ko'pchilik metodologlar tarmoqlardan foydalanish imkoniyatiga shubha bilan qarashadi va ijtimoiy tarmoqlar bo'sh vaqt va o'yin-kulgini o'tkazish uchun muhit sifatida qaraladi. Shubhasiz, ijtimoiy tarmoqlar ta'limning yagona vositasi bo'la olmaydi, lekin ularning ta'lim imkoniyatlari ko'pchilik tomonidan aniq baholanmagan. Ijtimoiy tarmoqlarga qiziqish ta'limga bo'lgan ehtiyoj bilan bog'liq. Ishtirokchilar bilan bevosita samarali aloqa o'rnatish uchun ta'lim muassasalari va ta'lim xizmatlari iste'molchilari uchun ijtimoiy tarmoqlar qo'shimcha "norasmiy ko'pri" bo'lib xizmat qiladi. Jiddiy va malakali yondashuv bilan ijtimoiy tarmoqlar orqali o'quv faoliyatini tashkil etish tanqidchilarning dastlabki negativligi yo'q qilinadi. Tashkilot uchun platforma sifatida ijtimoiy tarmoqlarni tanlash masofaviy-interaktiv ta'lim bir qator dalillarga ega.

Ijtimoiy tarmoqlarga asoslangan ta'lim resursi avtomatik ravishda o'qituvchi va talaba o'rtasida hamda talaba va talabao'rtasida bevosita samarali aloqa o'rnatadi.

Ijtimoiy tarmoqlardan ta'lim muhitiga foydalanishning bir qator afzalliklari mavjud:

1. Ularning mutlaqo bepul ekanligi;
2. Pochta xizmatlarining qulayligi
3. Talabalar bilan muloqot qilishda qulaylik
4. Yaratadigan ma'lumotlar to'g'risidagi bildirishnomalar;
5. Darsda qatnasha olmagan talabaga o'zlashtirib olish uchun sharoit yaratiladi
6. Mashg'ulot, o'quv faoliyatini har qanday joydan turib kuzatish va hatto unda qatnashish
7. To'g'ridan-to'g'ri onlayn ishtirok etish.

Ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning muammoli tomonlari ham mavjud:

1. ta'lim uchun maxsus ishlab chiqilgan qulay vositalarning etishmasligi (masalan, elektron bayonot yoki jurnalni yuritish).
2. ta'lim muassasalarining barcha sinf xonalaridan ijtimoiy tarmoqlarga kirishning imkoniyati yo'qligi
3. faol muloqot, keng axborot oqimi bilan birga ko'ngilochar kontentning ta'lim jarayonidan chalg'shga sabab bo'lish;
4. o'quv maydonining butun Internet hamjamiyatiga ochiqligi, buham ba'zida ta'lim jarayoni uchun nomaqbul yoki noqulay;
5. ijtimoiy tarmoqlarda olib borilgan mashg'ulotlar uchun haq to'lash tartibidagi tushunmovchiliklar.

O'ylaymizki, aniqlangan va keltirilgan muammolarni hal qilish mumkin

Ijtimoiy tarmoqlarning ta'lim imkoniyatlarini chuqurroq o'rganish orqali tarmoqlar, ularni qo'llashning samarali usullarini ishlab chiqish va sinovdan o'tkazish zarur bo'lib qolmoqda.

Maktab ta'lim tizimini rivojlantirish texnologiyalarni doimiy ravishda yangilab borish, innovatsion texnologiyalarni jadal joriy etish, uni jahondagi iqtisodiy va texnologik o'zgarishlarga tez moslashtirishni talab qiladi.

Axborot jamiyati shakllanishining hozirgi bosqichi axborotlashtirishning o'sishi va ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarda axborot texnologiyalarining o'rni bilan tavsiflanadi, shuning uchun ta'lim jarayonlarini optimallashtirish uchun axborot texnologiyalaridan foydalanish juda mantiqiydir.

Bundan tashqari, so'nggi 15 yil ichida sodir bo'lgan axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, ularning kundalik hayotda va kasbiy faoliyatda keng tarqalishi ta'limga yondashuvlarni qayta ko'rib chiqish zaruratini tug'dirdi, kompyuter texnologiyalaridan foydalanishning nafaqat sohada keng tarqalishiga xizmat qildi. informatika darslarida, balki boshqa o'quv fanlarini o'rganishda ham.

Ijtimoiy xizmatlar va ijtimoiy tarmoqlarning paydo bo'lishi Internet foydalanuvchilarining bevosita muloqot va hamkorlikka bo'lgan ehtiyojlarini

qondirish bilan bog'liq. Ijtimoiy xizmatlar va ijtimoiy tarmoqlarning ishlashiga oid mavjud manbalarni o'rganish ushbu tushunchalarning mazmuni atrofida bahs-munozaralar mavjudligini ko'rsatadi. "Ijtimoiy tarmoq" tushunchasining eng umumiy ta'rifi bu virtual platforma bo'lib, u o'zining aloqa vositalarini, qo'llab-quvvatlashni, yaratishni, rivojlantirishni, ko'rsatishni va ijtimoiy aloqalarni tashkil qilishni, shu jumladan foydalanuvchilar o'rtasida ma'lumotlarni almashishni ta'minlaydi, bunda oldindan yaratishni ta'minlaydi.

Internetda paydo bo'ladigan yangi xizmatlar o'quv jarayonini modernizatsiya qilishga qodir, ularning integratsiyasi ta'lim jarayoni ishtirokchilari uydan chiqmasdan ta'lim mazmunini imkon qadar tez va qulay boshqarish imkoniyatiga ega bo'lishiga olib kelishi mumkin.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, bizning mamlakatimizda ijtimoiy tarmoqlardan ta'lim maqsadlarida foydalanish amaliyoti keng tarqalgan emas. Ijtimoiy tarmoqlar bo'sh vaqt o'tkazish, do'stlar bilan suhbatlashish va ta'limga oid bo'lmagan sahifalarni ko'rish uchun vosita sifatida qaraladi. Ammo o'qituvchining ta'lim faoliyatida ijtimoiy tarmoqlardan ta'lim jarayoni muammolarini hal qilish uchun foydalanish mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlar turli maqsadli auditoriyalarga mo'ljallangan — maktab va talabalik yoshidagi yoshlar (VKontakte, Instagram), yoshi katta foydalanuvchilar (Facebook, Odoklassniki), universitet auditoriyasi (Instagram, Facebook), ilmiy hamjamiyat (SciWorld, Ukrainian Scientists Worldwait, ...), turli soha mutaxassislari (LinkedIn) va boshqalar. Ijtimoiy tarmoq vositalarining standart to'plami foydalanuvchining shaxsiy sahifasida fotosuratlar, videolar, audio materiallarni saqlash, foydalanuvchilarni ma'lum mezonlar bo'yicha qidirish va ularni alohida ustuvor ro'yxatga qo'shish, bunday ro'yxat a'zolariga ma'lum afzalliklarni taqdim etish imkonini beradi. Ushbu tarmoqning boshqa foydalanuvchilari orqali shaxsiy sahifaga kiruvchi tashrif buyuruvchilar bilan aloqani cheklash imkoni jham mavjud.

Internetda paydo bo'ladigan yangi xizmatlar o'quv jarayonini modernizatsiya qilishga qodir, ularning integratsiyasi ta'lim jarayoni ishtirokchilari uydan chiqmasdan ta'lim mazmunini imkon qadar tez va qulay boshqarish imkoniyatiga ega bo'lishiga olib kelishi mumkin. Foydalanish maqsadga muvofiq bo'lgan xizmatlar orasida quyidagilarni ajratib ko'rsatish mumkin - foto va video fayllarni saqlash xizmatlari (Flickr, Flamber, BobrDobr), hujjatlarni saqlash xizmatlari (GoogleDocs, Dropbox, OneDrive), ma'lumot almashish xizmatlari (Blogger, Wiki), aloqa xizmatlari (Facebook, Twitter, Vkontakte), geoservislar (GoogleMaps, GoogleEarth, Wikimapia). Ro'yxatda keltirilgan manbalar sizga turli formatlarda yaratilgan hujjatlarni saqlash, boshqa foydalanuvchilarga fayllarni (matnli hujjatlar, elektron jadvallar va taqdimotlar) yuklab olish, ularni turli xil rejimlarda (onlayn va oflayn; alohida yoki guruhda) tahrirlash imkoniyatini beradi. Aloqa bunday xizmatlarning

asosiy yo'nalishi emas; Teskari aloqa o'zaro baholash tizimi orqali amalga oshiriladi; Materiallari qiziqish uyg'otgan materiallar va foydalanuvchilar ro'yxatini yaratish, turli foydalanuvchilar guruhlar uchun hujjatlarga tabaqalashtirilgan kirishni ta'minlash (ko'rish, natijalarni saqlagan holda yoki saqlamasdan asl hujjatga o'zgartirishlar kiritish, hujjatni chop etishga ruxsat berish va uni foydalanuvchining veb-saytida saqlash).

Ayniqsa, o'qituvchilarning fikriga ko'ra, talabalar orasida ijtimoiy tarmoqlar, lahzali xabar almashish xizmatlari, ovozli va video aloqa, shuningdek, foto va video fayllarni saqlash va ularga kirishni ta'minlash uchun mo'ljallangan xizmatlar ancha ommabopdir. Ushbu resurslar o'qitishni tashkil etish nuqtai nazaridan sezilarli salohiyatga ega, ulardan juda cheklangan doiralargina foydalaniladi. So'rov natijalari shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilarning kichik qismi (respondentlarning 12% gacha) ushbu Internet resurslaridan ta'lim maqsadlarida foydalanish tajribasiga ega. Bu talabalar jamoalari (guruhlar) uchun vazifalarni o'qituvchining shaxsiy sahifasida yoki maxsus yaratilgan foydalanuvchilar guruhida (respondentlarning 6%), shaxsiy sahifalar va bloglarda rejalar, dasturlar, ma'ruza matnlarini joylashtirish (12%), saqlash, yaratilgan hujjatlar va talabalarga tegishli hujjatlarni taqdim etish va undan tashqari tanishtirish (8%) va boshqalar. Birinchi guruhga mansub o'qituvchilar ijtimoiy xizmatlar imkoniyatlari bilan ko'proq tanish bo'lib, ulardan kengroq foydalanishni amaliyotda qo'llashmoqda. Respondentlarning salmoqli qismi axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan to'g'ridan-to'g'ri darsda foydalanishadi, shu bilan birga tizimli ravishda.

Ushbu ijtimoiy xizmatlar va ijtimoiy tarmoqlar imkoniyatlarini qiyosiy tahlil qilish quyidagi xulosalarga asos beradi:

- ta'lim jarayoni ishtirokchilarining har xil turdagi hujjatlarni saqlash, uzatish va almashish ehtiyojlarini qondira oladigan bepul ijtimoiy xizmatlar mavjud;
- ta'lim jarayoni ishtirokchilarining mutlaq ko'pchiligi (ham o'qituvchilar, ham talabalar) kundalik hayotda ijtimoiy xizmatlar va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish tajribasiga ega, o'qituvchilar esa ijtimoiy xizmatlardan, o'quvchilar esa ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishadi;

O'quv faoliyatini tashkil etish maqsadida ijtimoiy xizmatlar va ijtimoiy tarmoqlardan muntazam foydalanish virtual muhitda muloqot madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi; kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirish, kelajakda universitetda o'qish va kasbiy faoliyatga moslashishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Onlayn kurslar o'z-o'zini tartibga solishni o'rganish tarafdori bo'lgan talabalar uchun qulay ekanligi aniqlandi. Mustaqil ravishda ta'lim ko'nikmalarini rivojlantirishga qodir bo'lgan talabalar ko'pincha vaqtni to'g'ri sarflaganliklari natijasida, muntazam ravishda materiallarni ko'rib chiqishgan, o'qituvchilar yoki

tengdoshlaridan yordam so'rashgan, belgilangan muddatlarga rioya qilishgan natijada o`zlariga kerakli bo`lgan bilim va ko`nikmalarni egallashga muvaffaq bo`lganlar.

Talabalarni onlayn ta'limga jalb qilish sabablarida keng tarqalganligi sababli onlayn kurslarning moslashuvchanligini alohida ta'kidlash darkor. Ya'ni onlayn ta'lim talabalarga o'z ehtiyojlariga mos keladigan vaqt va joyda ishlash imkonini beradi. Bir qator o'qituvchilar va talabalar kursning mazmuniga ko'proq e'tibor qaratish imkoniyati paydo bo`ladi va an'anaviy sinf muhitiga tashrif buyurishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan mashinalar, transport va boshqa muammolar kabi muammolarga kamroq e'tibor qaratishadi. Masofaviy ta'limga bo'lgan qiziqish va imkoniyatlarning ortishi bir qator ijobiy sabablarga olib keldi.

Masofaviy ta'lim moliyaviy va geografik to'siqlarni asta-sekin yo'q qilib barcha talabalar uchun teng bo`lgan imkoniyatlar va sifatli ta'lim taqdim etishi mumkin.

Onlayn ta'limning afzalliklarini to'rt guruhga bo'lish mumkin:

1. Qulaylik;
2. Tejamkorlik;
3. Texnologiya;
4. Qo'shimcha imtiyozlar.

1. Qulaylik

Qulaylik o'qish joyi, vaqti, kurs davomiyligi bilan bog'liq:

Universitetga borish va kelish uchun vaqt sarflashning hojati yo'q.

Kurs tanlashda geografik cheklovlar yo'q.

Mashg'ulotlar jadvalida hech qanday cheklovlar yo'q. Siz o'zingiz xohlagan tezlikda o'qishingiz va uni o'zingizning vaqtingizga mos ravishda bajarishingiz mumkin.

O'z fikringizni og'zaki emas, balki yozma ravishda bildirishingiz mumkin.

Siz o'qituvchi boshchiligidagi ma'ruza o'rniga virtual muhokama qilishingiz mumkin.

Kurs ishi va ko'rsatmalar sizning sohangiz va mavzu sohangizga moslashtirilishi mumkin.

Yuqori sifatli dialog. Talaba javob berishdan yoki keyingi mavzuga o'tishdan oldin har bir sharhning sifatini diqqat bilan ko'rib chiqqa oladi.

Talabalar guruhdagilarning barcha ishlarini o'qishi mumkin, lekin ular ishning faqat o'z ehtiyojlariga mos keladigan qismlarida faol ishtirok etishlari mumkin.

Resurslarga kirish. Mutaxassislar yoki boshqa ta'lim muassasalari talabalarini ulash oson. Shuningdek, siz butun dunyodan manbalar va ma'lumotlarga kirishingiz ham juda qulay.

Nogironlar uchun ta'lim olish imkoniyati.

2. Tejamkorlik

Onlayn ta'lim arzonroq bo'lgan holda yuqori sifatli dasturlarni taklif qiladi.

Qatnov va turar joy xarajatlari yo'q;

Talaba dars paytida o'z ish joyida bo'lishni davom ettirishi mumkin.

3. Texnologiya

Masofaviy ta'lim sizning texnik ko'nikmalingizni oshirishi mumkin. Kursda kompyuteringiz bor deyarli hamma joyda ishlashingiz mumkin. Onlayn kurslar yangi texnologiyalar bilan tanishish va ofis dasturlari, Internetdan foydalanishni mashq qilish imkonini beradi. Onlayn kursni yakunlash uchun olgan kompyuter ko'nikmalingiz kelajakdagi barcha harakatlaringizda sizga yordam beradi.

Masofaviy ta'lim platformasida chat, pochta, forum yoki audio-video aloqadan foydalangan holda o'qituvchi bilan bog'lanish oson.

Sifatli dasturlar onlayn o'quvchilar uchun mo'ljallangan noyob tarkibni yaratish uchun eng zamonaviy vositalar va usullardan foydalanadi.

4. Qo'shimcha imtiyozlar

Talaba nafaqat o'z yurtidagi, balki butun dunyodan kelgan talabalar bilan ishlay oladi.

Talabalar o'rtasida irqi, jinsi, dini, millati, yoshi, kiyimi, tashqi ko'rinishi bo'yicha kamsitishlarga yo'l qo'yilmaydi.

Barcha guruhdoshlarning teng ishtiroki. Munozarani monopoliyaga oladigan eng ko'p gapiradigan talaba bo'lmaydi.

Onlayn kurslar introvertlar, shuningdek, vizual belgilar bilan o'rganadigan va materialni tushunish uchun ko'proq vaqt talab qiladiganlar uchun juda mos keladi.

Immigratsiya bilan bog'liq muammo yo'q.

O'qituvchi va talabalar o'rtasidagi, shuningdek, talabalarning o'zlari o'rtasidagi yuqori darajadagi dinamik o'zaro ta'sir. Har bir ishtirokchi kursni muhokama qilishda o'z hissasini qo'shishi va kursdoshlarining ishi haqida o'z fikr-mulohazalarini bildirishi sababli o'quv jarayonida g'oyalar va resurslar almashiladi va uzluksiz sinergiya yaratiladi.

Ijodiy ta'lim. Interfaol ta'lim muhitiga ega bo'lgan kattalar sinfiga ega bo'lish o'z-o'ziga ishonish va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishi mumkin. Virtual sinfnig yarim avtonom va mustaqil dunyosining tabiati ta'limga innovatsion va ijodiy yondashuvlarni rag'batlantiradi.

Onlayn ta'limning boshqa afzalliklari:

Tashkilotchi (o'qituvchi) uchun onlayn ta'limning afzalliklari

Qulay asboblardan foydalanish tufayli yuqori samaradorlik. Avvalo, bu taqdimotlar, testlar, video chat, ekran almashish va darsni qayta-qayta ko'rib chiqish qobiliyati.

Har bir talabaning taraqqiyotini kuzatish osonroq. Chunki o'quv dasturlari buning uchun qulay testlar va statistikani taklif qiladi.

Elektron ta'lim pulni tejaydi va xodimlarni o'qitish uchun juda yaxshi. Ayniqsa, xodimlar tez-tez almashtiriladigan tashkilotlarda. Har bir inson pulni tejashi mumkin, chunki siz doimiy ravishda murabbiyga pul to'lashingiz yoki xonani ijaraga olishingiz, turar joy uchun to'lashingiz shart emas.

Siz har qanday joydan mashg'ulot o'tkazishingiz mumkin, lekin har doim professional ko'rinishga egasiz. Yoki kamerani butunlay o'chirib qo'ying.

Hech kim ma'ruzalarga kechikmaydi. Mobil ilova tufayli siz tirbandlikda yoki endigina yotoqdan turganingizda ham qurilma yordamida darsga ulanishingiz mumkin.

Ko'p uyatchan odamlar onlayn kurslarga kirishni osonroq deb bilishadi. Ular o'qituvchi bilan gaplashish uchun kameradan foydalanishlari shart emas.

Talabalar sonini ko'paytirish imkoniyati.

Talabalarning o'quv materialini ancha chuqurroq mustaqil o'rganishini, shuningdek, tajriba va bilimlarning intensiv va samarali almashinuvini ta'minlash.

Noqulayliklari

Hozirgi kundagi aholining salmoqli qismi mobil qurilmalarga ega, har 100 kishidan 60 ga yaqini esa shaxsiy kompyuterga ega. Shu sababli, onlayn ta'lim ko'pchilik uchun osonlik bilan kirishi mumkinligi haqida bahslashish oson. Biroq, Texnologik imkoniyatlarning jadal o'sishiga qaramay, kompyuter savodxonligi darajasi hali ham mukammal emas. Aholining salmoqli qismi ta'lim usuli sifatida E-Learningdan foydalanishda katta muammolarga duch kelishini anglatadi. Jamiyatda bunday holatlarni mavjud bo'lishi tufayli onlayn ta'lim barcha fuqarolarni qamrab olmaydi. Shuning uchun biz onlayn ta'limga an'anaviy ta'limni almashtirish sifatida emas, balki qo'shimcha sifatida qarashimiz juda muhimdir.

Agar E-Learning an'anaviy ta'lim kabi samarali va haqiqiy deb hisoblansa, barcha onlayn maktablar malakali va akkreditatsiyadan o'tganligiga ishonch hosil qilish kerak. Afsuski, hozirgi vaqtda akkreditatsiyadan o'tmagan va barcha materiallarining sifati faqat o'zlarining o'qituvchilardan boshqa hech kim tomonidan tekshirilmaydigan juda ko'p onlayn o'quv platformalari mavjud.

Yuqorida aytib o'tilgan muammolardan tashqari onlayn ta'limda bir qator boshqa muammolar ham mavjud. Quyida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni bir qator sanab o'tamiz.

Dasturiy ta'minot bilan bog'liq muammolar: Dasturiy ta'minot – dars jarayonidan foydalanish imkonini beruvchi maxsus darsturlar hisoblanib, uning ishlash muddati va davomiyligi to'xtovsiz yoki serverdan uzilib qolmaydigan bo'lib tuyulsada, uning uzluksiz ishlashiga to'sqinlik qiladigan boshqa tashqi omillar ham mavjud. Ushbu tashqi omillar IT sohasidagi tendentsiyalarni o'zgartirmoqda. Dasturiy ta'minotning muvofiqligi bilan bog'liq muammolar, yangi versiyaga yangilanmaslik, muntazam tizimning ishdan chiqishi va boshqalar dasturiy ta'minotning ishlashiga to'sqinlik

qiladigan va shu bilan mobil o'rganish tajribangizni to'xtatib qo'yadigan muammolardir.

Uskuna muammolari: Dasturiy ta'minotdan farqli o'laroq, apparat jismoniy qurilmalardan foydalanadi. Amaldagi jismoniy qurilmalar ma'lum vaqtdan keyin eskirishi mumkin. Ular haddan tashqari foydalanish, chang, qurilmadan qo'pol foydalanish va hokazolar tufayli eskirishi mumkin. Bular mobil yoki boshqa qurilmalarning uzluksiz ishlashiga xalaqit beradigan ba'zi omillardir.

Chalg'itish: Mobil ta'limdan foydalanish ham ko'p chalg'itishni keltirib chiqaradi. Ko'pgina talabalar biror narsani o'rganish uchun mobil telefonni ochadi va oxir-oqibat ijtimoiy media veb-saytlaridan foydalanish, suhbatlashish, rasmlar almashish yoki video o'yinlarni o'ynash bilan band bo'lib qoladi. Ushbu turdagi chalg'itadigan narsalar insonning vaqtini behuda sarflaydi, bu esa mazmunli vazifani bajarish uchun ishlatilishi mumkin edi.

Noto'g'ri foydalanish: Ko'pgina talabalar qurilmani turli maqsadlarda noto'g'ri ishlatishadi. Ba'zilar buni shunchaki o'yin-kulgi uchun suiiste'mol qiladilar.

Internetga ulanish yoki elektr yo'qligi: Bu qishloq joylarida va internet va elektr energiyasidan foydalanish hali keng tarqalmagan joylarda muammo bo'lishi mumkin. Agar sizda qurilmangiz bo'lsa-yu, lekin sizda qurilmani ishga tushirish va mobil o'rganish imkoniyatidan foydalanish uchun zarur bo'lgan elektr quvvati yoki internetingiz bo'lmasa onlayn ta'limdan foydalanib bo'lmaydi. Shu sababli internet orqali ta'lim olish uchun zarur bo'lgan barcha talablarga javob beradigan sharoit bo'lgandagina onlayn ta'limdan foydalanish mumkin bo'ladi.

Sog'liqni saqlash muammolari: Ko'pgina ota-onalar farzandlarining sog'lig'i haqida qayg'urishadi, chunki kompyuter ekrani oldida soatlab o'tirish sog'likka zaralidir. Ekranga juda uzoq vaqt qarash ularning ko'rish qobiliyatiga ham zarar etkazishi mumkin. Faqat bu emas, noto'g'ri o'tirish holatlari tufayli ham muammolar paydo bo'lishi mumkin.

Qimmat: Hozirgi kunda internetdan foydalanish ancha keng tarqalgan bo'lsada, ijtimoiy tarmoqlar orqali darslarga qatnashish juda ko'p megabaytlarni sarflarga to'g'ri kelishi sababli hozirgi kunda ko'pchilik o'quvchilar uchun qimmatga tushmoqda.

Ijtimoiylashish ko'nikmalarining etishmasligi: raqamli o'qitishda ijtimoiylashuv mavjud bo'lmaganligi sababli, raqamli rejimda o'qiydigan bir nechta talabalar ijtimoiylashuv ko'nikmalariga ega bo'lolmaydilar. Bundan tashqari, bu o'quvchining hamkorlik ko'nikmalarini pasayishiga olib kelishi mumkin.

Izolyatsiya: Raqamli ta'lim o'zining afzalliklariga ega bo'lsa-da, ko'plab talabalar yolg'izlanishni his qilishadi va tushkunlikka tushishadi. Buning sababi, odamlarning deyarli hech qanday aloqasi yo'qligi va tengdoshlar bilan muloqot qilinmasligidir. Talabalar ham, o'qituvchilar ham virtual o'rganishda yolg'izlikka moyil bo'lib qoladi.

Cheklangan: raqamli ta'lim barcha fanlarga taalluqli emas. Muhandislik, tibbiyot fanlari va boshqa STEM fanlari kabi amaliyotni talab qiladigan sohalarni raqamli sinflar bilan to'liq amalga oshirib bo'lmaydi. Bundan tashqari, ba'zi amaliyotlarni virtual tarzda o'rganish mumkin emas.

Aldashning oldini olish qiyin: an'anaviy o'qitishdan farqli o'laroq, o'qituvchilar talabalarni shaxsan kuzatishi mumkin. Raqamli onlayn darslar o'qituvchilarga imtihon paytida o'z talabalarini baholashni qiyinlashtiradi. Talabalar testda aldayaptimi yoki yo'qmi, o'qituvchilar hech qanday tasavvurga ega bo'lmaydilar, chunki ular jismonan ularni baholash uchun talaba bilan jismonan birga bo'lmaganliklari tufayli.

Elektron ta'limning yana bir kamchiligi - bu onlayn tarzda dars bera oladigan malakali mutaxassislarning etishmasligi. Elektron ta'lim va yuzma-yuz ta'limdan juda farq qiladi. O'qituvchi kompyuter ekrani orqali axborotni yorqin, tushunarli va qiziqarli bo'lishi uchun yetkaza olishi kerak.

So'ngi yillarda dunyo miqiyosida keng tarqalgan Covid19 virusi tufayli juda ko'p o'quv kurslari turli xil ijtimoiy tarmoqlar yoki maxsus o'quv platformalari orqali olib borilishiga to'g'ri keldi. Bu sayi harakatlarning barchasi yuzaga kelgan pandemiyaning tez tarqalib ketmasligi va odamlar hayotini saqlab qolish maqsadida amalga oshirildi. Hattoki, o'quv jarayonidagi imtihonlar ham internet tarmog'i orqali topshirildi. Vaholanki onlayn imtihon topshirish jarayonida juda ko'p kamchiliklar yuzaga keldi va yuzaga kelmoqda. Bularning eng achinarlisi bu talabalarning imtihon vaqtida bemalol boshqa resurslardan foydalana olish imkoniyatidir. Maxsus platformalar yoki ijtimoiy tarmoqlarda imtihon toshirayotgan talaba, imtihon jarayoni davomida o'zi ishlatib turgan oynani свернуть qilib imtihondagi savollarning javoblarini qidiruv xizmatlari orqali toppish imkoniyatlariga ega bo'ldilar. Buning yechimi sifatida test jarayonida web kamera, mikrofon va ekranni yozib olish xizmatlaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Birinchi, web kameradan foydalanish talabani doimiy kuzatuvda bo'lishini anglatadi. Agar test jarayonida qandaydir ruxsat etilmagan hatti harakatlarni amalga oshirmoqchi bo'lsa, web kamera bo'lganligi tufayli amalga oshira olmaydi. Mikrofon esa talabaning ovozi ham doimiy ravishda o'qituvchiga eshilib turishini ta'minlaydi. Bu aytib o'tilgan holat faqatgina juda kam sonli auditoriyaga mo'ljallangan. Biroq, talabalar sonining ko'pligi o'qituvchi uchun bir vaqtning o'zida hammasini bir xilda nazoratda ushlab turishning imkonini bermaydi va yuqorida aytib o'tilgan ikki vosita bo'lsa ham olib borilayotgan imtihon jarayoni xolisona o'tmasigi mumkin. Shuning uchun vaziyatni qat'iy nazoratga olish uchun sun'iy intellektdan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Ya'ni dasturdan foydalanayotgan talabaning ovozi, va hatti harakatlari sun'iy intellekt tomonidan nazorat qilinadi. Agar nomaqbul harakatlar sodir bo'lsa imtihon jarayonidan chetlashtiriladi. Sun'iy intellektdan

foydalanish jarayoni hozirgi kunda bir qator tashkil qilingan chet tilini bilish darajasini aniqlab beruvchi testlarda amalda qo'llanilmoqda. Lekin, kompyuter yordamida onlayn topshiriladigan bu kabi test jarayonlari test o'tkazish uchun mo'ljallangan maxsus binolarda bo'lganligini, hamda auditoriyada talabalarni kuzatuvchi xodimlarining ham bo'lishini ham hisobga olish kerak.

Agar bu kabi jarayonlar maxsus binolarda emas talabaning o'zi xohlagan joyda bo'lsa yuqorida aytib o'tilgan web kamera va mikrofon ham ba'zida xolislikni ta'minlay olmasligi mumkin. Ya'ni talaba brauzerdan chiqmagan holda boshqa oynaga o'tib qidiruv xizmatlari orqali savollarga javob topishi mumkin. Shuning uchun maxsus darstur yoki platforma ishga tushirilishi bilan, ekranni yozib olish dasturi ishga tushishi kerak va talabaning barcha hatti harakatlari nazorat ostida bo'ladi va bularning barchasini sun'iy intellekt bajaradi. Har bir talabaning yozib olingan imtihon topshirish jarayoni oliy ta'lim muassasasidagi maxsus serverlarda saqlanadi.

Xulosa: Onlayn ta'lim hayotimizni osonlashtirgan ko'plab afzalliklarga ega. Ayniqsa, ushbu pandemiya davrida ota-onalar farzandlarining xavfsizligi haqida qayg'urayotganlarida, bu ko'pchilik uchun mukammal ta'lim namunasiga aylandi. Kollejda tengdoshlar bilan kampuslarda ta'lim olish, albatta, o'tkazib yubormaslik kerak bo'lgan narsadir, chunki bu talabaning umumiy rivojlanishiga yordam beradi. Ijobiy tomonlari kamchiliklardan ustun bo'lsa-da, biz kamchiliklarni ham e'tiborsiz qoldira olmaymiz. Biz ikkala afzallik va kamchiliklarni ko'rib chiqishimiz va ikkalasidan ham eng yaxshisini olishimiz uchun ikkalasi o'rtasidagi muvozanatni ishlab chiqishimiz kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://www.educationindex.ru>
2. <https://brammels.com>
3. <https://www.unicraft.org>
4. <https://blog.skillfactory.ru>
5. <https://vc.ru>
6. <https://externat.foxford.ru>
7. <https://foxtime.ru>
8. google.com
9. <https://www.jbcnschool.edu>

